

Evolutionær psykologi

Teorierne om kin-selektion og omvendt altruisme har været nogle af de vigtigste grundpiller for den biologiske adfærdsforskning, som den kom til at forme sig op igennem den sidste fjerdedel af 1900-tallet. Den amerikanske biolog Edward O. Wilsons (f. 1929) klassiker *Sociobiology* fra 1975, der populariserede Hamiltons og Trivers' ideer, landede således som en granat i 1970'ernes politiske klima, der primært så mennesket som et socialt væsen, som kan formes i alle retninger ved hjælp af det rette miljø og den rette opdragelse. Pludselig var det de skæbnetunge gener, som var i centrum. De havde deres eget liv og var selviske, blev det sagt, og enhver altruistisk handling var blot en mere forfinet form for egoisme.

Darwin sagde engang, at "synet af en påfugl gør mig syg". Han forstod ikke, hvordan den naturlige udvælgelse kunne finde på at lave en så barok tingest som en påfuglehale. Hans teori om den naturlige udvælgelse forklarede fint, hvorfor isbjørne har tykt skind, eller hvorfor fuglenæb har den form, de har. Men den forklarede ikke eksistensen af al den extravaganza, alt det blær og overdreven staffage, der findes i dyrs og planters ekvipering. Hvorfor skal kronhjorte absolut bære rundt på et 15 kg tungt gevir, og hvorfor findes der så mange popsmarte mønstre på billers skjolde? Det blev hurtigt klart for biologerne, at denne gruppe af fænomener også kunne forklares som konsekvens af de nye spilteoretiske modeller. Et helt nyt og tværvideenskabeligt forskningsfelt udvikledes således i slutningen af 1900-tallet under fællesbetegnelsen "evolutionær psykologi" – et begreb, der blev indført af biologerne Leda Cosmides (f. 1957) og John Tooby (f. 1952) i bogen *The Adapted Mind: Evolutionary Psychology and The Generation of Culture* fra 1992. Den evolutionære psykologis kontroversielle præmis er, at menneskers og andre primaters udseende, adfærd og bevidsthed kan forstås bedst i lyset af deres evolutionære historie. Den evolutionære psykologi foreslår således, at mekanismerne for et stort antal af menneskelige reaktionsmønstre, følelser og tanker skal findes i psykologiske adaptationer, som udvikles ved naturlig udvælgelse for at facilitere og forbedre reproduktionen. Nogle af mekanismerne menes at være universelle, mens andre er begrænsede til ét køn eller til en bestemt aldersgruppe. Mange adaptationer er ukontroversielle, som f.eks. hukommelse, Kooperation og muskelkontrol, men mindst ligeså mange adaptationer er stærkt omdiskuterede. Det gælder f.eks. mænd og kvinders parringsstrategier, incestundvigelsesmekanismer og evnen til at afsløre snyd og bedrag.

Resultater fra “ultimatumspelet”. X-aksen angiver den tilbudte sum penge, og størrelsen af cirklene angiver procentdelen af forsøgspersoner, som ikke accepterer summen og straffes. (De hvide tal angiver procentdel). n er antallet af forsøg. I Gusii (Kenya) var der f.eks. ingen, som accepterede et tilbud under 30 \$. Bemærk, at der er mange kulturer, som f.eks. folk i Accra (Ghana) og Sanquianga (Colombia), som også straffer alt for stor generøsitet, noget man ikke finder i Europa eller USA. Tabellen er sorteret efter de gennemsnitligt mindste tilbud (øverst) til de største (nederst). Folk i Sursurunga (Papua Ny Guinea) giver altså i gennemsnit mere end halvdelen af pengene bort. J. Henrich et al. i *Science* 312, 2006.

For bedre at forstå grundlaget for årsagen til samarbejde og sociale normer hos mennesker har en række evolutionære psykologer f.eks. udviklet “ultimatumspelet”, hvor en person får tildelt 100 \$, som hun/han skal fordele efter for godtbeholdende mellem sig selv og andre. Hvis hun/han giver de andre “for lidt”, har de mulighed for at straffe giveren. Hvis der straffes betyder det imidlertid, at ingen af dem modtager noget.

Viljen til at straffe, selvom det koster penge, viser sig at være betragtelig.

Forskerne kunne derfor konkludere, at mennesker fra alle kulturer er villige til at straffe uretfærdighed. Men hvad der bliver anset som retfærdigt og uretfærdigt, er meget forskelligt fra kultur til kultur. Størrelsen af straffen varierer også meget, men der er altid en korrelation mellem størrelsen af straffen og viljen til samarbejde. Jo større vilje der er til at samarbejde i en kultur, jo større bliver straffene, hvis man ikke gør det.

Det kontroversielle i den evolutionære psykologis hypotese er, at den menneskelige natur med alle dens fortrin og mangler anses for at være et resultat af nogle genetiske og sociale processer, og derved er et uomgængeligt vilkår. Vores umoral vil ikke forsvinde med hverken pisk eller gulerod, ej heller med et dobbelt pensum marxistiske seminarer. I hvert fald ikke på kort sigt. Vores emotionelle tendenser og instinkter korresponderer blot med spilteoriens regler, fordi det er disse, som er de kombinatoriske realiteter for genernes overlevelse i en given social kontekst. Mange forskere har vendt sig stærkt imod en sådan reduktionistisk forståelse af mennesket, fordi det kan forlede folk til at tro, at de ikke har noget ansvar for egne handlinger: "det er ikke min, men mine genes skyld." Men en kritik af den evolutionære psykologi må også selv passe på med ikke at begå en reduktionistisk fejlslutning, fordi et evolutionært perspektiv på godhedens oprindelse ikke gør os mindre eller mere gode. Det er blot et andet forsøg på at forklare nogle sammenhænge. Den evolutionære psykologi er stadig en videnskabsgren i sin vorden, selvom den efterhånden også bliver anvendt i en lang række forskningsområder uden for de klassisk naturvidenskabelige områder såsom økonomi, politik, litteratur og jura.